

dr hab. Jan Rajchel, prof. UPH
Instytut Nauk o Bezpieczeństwie
Wydział Nauk Społecznych
Uniwersytet w Siedlcach
ul. Żytnia 39, 08 110 Siedlce
e-mail: jan.rajchel@uph.edu.pl

Siedlce 05.02.2024 r.

**Recenzja
rozprawy doktorskiej**

mgr Izabela GOŹDZICKA

temat:

***SZKOLENIE SPRAWDZAJĄCE KANDYDATÓW NA PILOTÓW
WOJSKOWYCH W LOTNICZEJ AKADEMII WOJSKOWEJ***

napisanej pod kierunkiem naukowym

dr. hab. Daniela KUCHARKA

oraz

dr Pawła Bernata

Lotnicza Akademia Wojskowa, Wydział Bezpieczeństwa Lotniczego

I. PODATAWA SPORZĄDZENIA RECENZJI

Na podstawie uchwały nr 63 z dnia 28.09.2023 r. Rady Dyscypliny Naukowej Nauki o Bezpieczeństwie Federacji Akademii Wojskowych przedłożona została mi do oceny dysertacja autorstwa Pani mgr Izabeli Goździckiej na temat: *Szkolenie sprawdzające kandydatów na pilotów wojskowych w Lotniczej Akademii Wojskowej* napisanej pod kierunkiem naukowym dr. hab. Daniela Kucharka oraz dr Pawła Bernata.

Recenzję opracowano zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki (t.j. Dz.U. 2017 poz. 1789, dalej jako: u.s.n.), mającego zastosowanie w sprawie w związku z art. 179 ust. 1 Przepisów wprowadzających ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z

03.07.2018 r. (Dz.U. 2018 r. poz. 1669). W recenzji starano się zweryfikować czy przygotowywana rozprawa doktorska:

- stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego;
- wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej;
- uwiarygodnia umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

II. UWAGI OGÓLNE

Recenzowana rozprawa doktorska Pani mgr Izabeli Goździckiej stanowi odniesienie do ważnego obszaru problemowego, jakim bez wątpienia są kwestie doboru kandydatów do szkolenia w charakterze przyszłych pilotów i operatorów BSP w Lotniczej Akademii Wojskowej w Dęblinie.

Współczesna technika lotnicza oraz skomplikowane wyposażenie i uzbrojenie znajdujące zastosowanie w statkach powietrznych szczególnie V i VI generacji oraz dronów, stawia coraz większe wymagania przed personelem lotniczym, a szczególnie przed pilotem statku powietrznego (operatorem), będącym ostatnim, najistotniejszym elementem w procesie przygotowania i realizacji operacji powietrznych. Współczesny pilot jest operatorem systemów pokładowych statków powietrznych, korzysta z wielu urządzeń wspomagających pilotaż i działa w warunkach ciągłego napływu informacji. Nieustanne doskonalenie, troska o poziom samoświadomości w zakresie koncentracji, poznawczym, fizycznym i psychicznym stanowią układ predyspozycji niezbędnych do podejmowania decyzji szybko i racjonalnie oraz realizacji zadań bojowych w turbulentnym i nieprzychylnym środowisku walki.

Jak słusznie zauważa Doktorantka, mając na uwadze tak liczne wymagania do służby w powietrzu, szkolenie pilotów statków powietrznych i operatorów BSP stało się bardzo istotnym procesem obejmującym swoim zakresem wiele obszarów z wiedzy specjalistycznej. Istotą szkolenia specjalistycznego jest opanowanie przez pilotów i operatorów niezbędnego zakresu wiedzy oraz umiejętności dotyczącej eksploatacji BSP, statku powietrznego oraz jego systemów pokładowych, w tym systemów uzbrojenia. Wiedza taktyczna pozwala zaś odpowiednio wykorzystywać dany rodzaj statku powietrznego oraz BSP zgodnie z jego możliwościami i bojowym przeznaczeniem. By tak się stało, pilot samolotu i pilot-operator BSP musi przejść wszystkie etapy szkolenia lotniczego, wśród których podstawowy etap obejmuje szkolenie sprawdzające predyspozycje do studiów na specjalności pilotażu w Lotniczej Akademii Wojskowej. W związku z tym, należy podkreślić, że środowisko pracy pilotów i operatorów BSP ulega, wraz z rozwojem techniki lotniczej, przeobrażeniom, które

wpływają na wymagania w stosunku do czynnika ludzkiego, które ewoluują od powszechnie znanych umiejętności, zdolności perfekcyjnego pilotowania statków powietrznych do umiejętności obsługi skomplikowanych urządzeń elektronicznych, zdolności analitycznych dotyczących wielu obszarów, zarówno technicznych ale i taktyczno-operacyjnych. Takie przeobrażenia powinny skutkować zmianą w podejściu do systemu doboru kandydatów, który powinien gwarantować dobór personelu z pożądanymi predyspozycjami.

W recenzowanej dysertacji Autorka podjęła się tego trudnego zadania jednak moim zdaniem zabrakło próby zdefiniowania aktualnego środowiska pracy a tym samym wymagań w stosunku do przyszłych kandydatów. Podjęcie przez Doktorantkę, badań w tej dziedzinie zostało uzasadnione ich użytecznością poznawczą oraz praktyczną m.in. dla potrzeb optymalizacji efektów szkolenia oraz jego kosztochłonności. Doktorantka praktycznie całkowicie pomija cel nadrzędny jakim jest zwiększanie bezpieczeństwa w polskim lotnictwie wojskowym oraz całej branży lotniczej. Wybór tematu dysertacji *Szkolenie sprawdzające kandydatów na pilotów Wojskowych w Lotniczej Akademii Wojskowej* oceniam pozytywnie. Temat jest aktualny i istotny ze względu na ciągłą, a nawet można określić, dość nieprzewidywalną dynamikę zmian w sytuacji w lotnictwie w związku z różnymi czynnikami zewnętrznymi, związanymi chociażby z sytuacją polityczno-militarną na świecie. Funkcjonowanie systemu doboru kadr - kandydatów na pilotów czy operatorów zostało, zarówno na szczeblu cywilnych organizacji międzynarodowych jak i krajowych, jak również w Siłach Zbrojnych, określone w dokumentach normatywnych różnych szczebli i wprowadzone do bieżącej działalności organizacji lotniczych. Brak jest natomiast w polskiej literaturze naukowej prac badawczych dotyczących analizy bieżącego funkcjonowania systemu doboru a tym samym wniosków co do jego dalszego rozwoju i funkcjonowania. Dlatego rozprawa stanowi znakomite uzupełnienie a w zasadzie, wypełnienie luki w wyżej wspomnianym temacie. Sformułowany tematu jest zgodny z zakresem przedmiotowym nauk o bezpieczeństwie. Niestety, co do sformułowania założeń metodologicznych, mam poważne wątpliwości czy można je wprost zakwalifikować do dyscypliny nauk o bezpieczeństwie do czego powrócę w ocenie metodologicznej rozprawy.

W kontekście tematu, podjęcie przez Doktorantkę przedmiotu rozprawy należy ocenić jako ambitne. Większość dostępnych opracowań dotyczących szkolenia sprawdzającego w lotnictwie ma charakter odtwórczy, zawężony do analizy obowiązujących norm lub tzw. studium przypadku. Realizacja założonego celu badawczego, ma nieocenione znaczenie w podnoszeniu poziomu optymalizacji kosztów szkolenia w lotnictwie, natomiast tego rodzaju podejście nieposzerzone o aspekty bezpieczeństwa niewiele wnosi w kontekście stworzenia

optymalnego systemu doboru kandydatów do lotnictwa albowiem o ostatecznym powodzeniu tego procesu nie decyduje optymalizacja kosztów czy jego efektywność a właśnie bezpieczeństwo w szkoleniu. Luka badawcza a w zasadzie obszar niewiedzy, jawi się jako oczywista i dająca Doktorantce wiele szans na jej wypełnienie. Oceniam, że Doktorantka nie do końca wykorzystała swoją szansę i chociaż podjęła temat w sposób właściwy naukowo, to nie zmieściła się w pełni w dziedzinie nauk o bezpieczeństwie. Natomiast samo uzasadnienie wyboru tematu i sposobu prowadzenia badań jest poprawne i świadczy o właściwym przygotowaniu do rozwiązywania poruszanych problemów.

III. OCENA WARSTWY METODOLOGICZNEJ

Przedłożona do oceny dysertacja jest poprawnie skonstruowanym opracowaniem naukowym liczącym 264 stron tekstu. Warto odnotować, że 207 z nich, to zapis wyników badań a kolejne stanowi bibliografia, spis tabel, rysunków i wykresów oraz załączniki. Dysertacja poprzedzona została streszczeniem w języku polskim i angielskim. Pewnym mankamentem jest brak rozwinięcia zastosowanych skrótów. Można zatem stwierdzić, że mamy do czynienia ze stosunkowo obszernym opracowaniem silnie skoncentrowanym na tytułowej tematyce i zasadniczo pozbawionym zbędnych erudycyjnych wywodów o charakterze historycznym, kontekstowym czy interpretacyjnym. Oznacza to, że Autorka zachowała dobre proporcje pomiędzy opracowaniem uzyskanych wyników badań a niezbędnymi treściami dotyczącymi obszaru badawczego. Jej treść łączy elementy opisu i analizy. Autorka wykorzystała obszerny, wnikliwie gromadzony materiał analityczny i empiryczny. Bogactwo wątków, informacji opartych na wiarygodnych źródłach świadczy o dużej wiedzy (choć odnośnie wrażenie, że nieusystematyzowanej) i zaangażowaniu Autorki w przeprowadzenie procesu badawczego oraz jego opracowanie, który został dość szeroko zgłębiany.

Stosunkowo najslabiej należy ocenić *Wstęp* do dysertacji, w którym Autorka nie umiejscawia swoich badań w obszarze nauk społecznych i dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie. W całym tekście *Wstępu* nadaremnie można szukać słowa *bezpieczeństwo* nie wspominając o jakiegokolwiek próbie zdefiniowania pojęcia. Co więcej takiej identyfikacji nie ma również w rozdziale metodologicznym. Natomiast stosunkowo dobrze przedstawiona została motywacja Doktorantki do podjęcia tego typu badań oraz ich znaczenia. Pewnym niedociągnięciem jest nienadanie numeracji przypisu dolnego *Rozporządzeniu Ministra Obrony Narodowej z dnia 5 lipca 2022 r. w sprawie kształcenia kandydatów do zawodowej służby wojskowej w ramach dobrowolnej zasadniczej służby wojskowej w uczelniach*

wojskowych, szkołach podoficerskich, centrach szkolenia lub ośrodkach szkolenia (Dz.U. z 2022 r., poz. 1448) - istotnego aktu prawnego, który kształtuje proces szkolenia sprawdzającego a który nie znalazł się w *Bibliografii*. Podobna nieścisłość dotyczy przytoczonego innego dokumentu „rozporządzenia MON z dnia 28.12.2016 r. zmieniono sposób organizacji szkolenia: odpowiedzialnym za jego realizację uczyniono Rektora-Komendanta wojskowej uczelni w Dęblinie, który ustala warunki i tryb przyjęcia na studia kandydatów w tych specjalnościach”, które trudno zidentyfikować a jest chyba błędnie interpretowane, gdyż wcześniej to również Rektor-Komendant ponosił odpowiedzialność za proces rekrutacji, który był finansowany również ze środków MON lecz z innego źródła. Doktorantka dość dobrze umiejscowiła miejsce własnych badań w odpowiednich strukturach organizacyjnych LAW oraz w następnej kolejności dokonała syntetycznego streszczenia pozostałych części dysertacji.

Przyjęty schemat badań i założenia metodologiczne zostały zawarte w kolejnych podrozdziałach rozdziału pierwszego. Autorka zawarła w nim przyjęte założenia, które ukierunkowały proces badawczy. Zarysowana została sytuacja problemowa, wskazano przedmiot i cel pracy, przedstawiono problemy badawcze, hipotezy oraz metody, techniki i narzędzia badawcze. Oprócz tego został w nim również przedstawiony obszar badań oraz sposób ich organizacji, a także dobór i charakterystyka próby badawczej.

Rozdział rozpoczyna się przedstawieniem sytuacji problemowej w którym został określony obszar i znaczenie badań. Autorka słusznie dostrzega potrzebę większego zwrócenia uwagi na proces selekcji kandydatów na operatorów BSP. Pewnym mankamentem jest brak wskazania potrzeby dokonania gradacji wymagań dla operatorów BSP ze względu na ich klasę. Dostrzega, że brak jest literatury naukowej dotyczącej tej kwestii. W podrozdziale drugim w pierwszej kolejności określony został przedmiot badań gdzie oprócz efektywności i optymalizacji kosztów Autorka zwraca uwagę na jakość szkolenia co można by uznać za kwestie związane pośrednio z bezpieczeństwem to jednak w określonym w następnej kolejności głównym celu badań skupia się wyłącznie na efektywności i kosztach szkolenia. Główny cel badań formułuje jako „**wskazanie kierunków doskonalenia szkolenia sprawdzającego predyspozycje lotnicze, które przyczynią się do poprawy efektywności oraz obniżą koszty szkolenia kandydatów na pilotów wojskowych i operatorów BSP w Lotniczej Akademii Wojskowej**”. Efektem tak sformułowanego celu jest określenie głównego problemu badawczego w postaci pytania **Jak powinien kształtować się optymalny pod względem efektywnościowo-kosztowym system szkolenia sprawdzającego dla kandydatów na pilotów wojskowych i operatorów BSP w Lotniczej**

Akademii Wojskowej? Przyjęte w taki sposób założenia metodologiczne, chociaż należy uznać za poprawne pod względem metodologicznym ukierunkowały proces badawczy na ocenę efektywności i kosztochłonności istniejących i ewentualnych przyszłych rozwiązań doboru i oceny kandydatów na pilotów i operatorów. Chociaż są to ważne aspekty to oczywistym wydaje się, że system selekcji powinien być ukierunkowany na dobór kandydatów, którzy jeżeli jest to możliwe, w przyszłości będą zdolni do bezpiecznego i sprawnego opanowania wiedzy teoretycznej i umiejętności praktycznych. Efektywność i kosztochłonność to wskaźniki, które można wprost przypisać do nauk o ekonomii a nie do nauk o bezpieczeństwie. Oczywiście bezpieczeństwo można traktować jako naukę interdyscyplinarną w której mówimy np. o bezpieczeństwie ekonomicznym ale raczej nie taki był zamiar Autorki. Sformułowanie kolejnych trzech problemów szczegółowych również nie wnosi nowej jakości pod kątem innego spojrzenia na problem. Sformułowana główna hipoteza robocza nie jest wewnętrznie spójna, gdyż w pierwszej swojej treści stanowi, że **Jedynie dogłębna zmiana systemu szkolenia sprawdzającego umożliwi dobór najlepszych kandydatów na pilotów i operatorów BSP, co zwiększy jego efektywność, przy jednoczesnym zmniejszeniu kosztów.** Natomiast w drugiej jej części Autorka zakłada, że **szkolenie sprawdzające można doskonalić poprzez modyfikację programów szkolenia dla pilotów statków powietrznych oraz opracowanie nowych rozwiązań programowych dla kandydatów na operatorów BSP.** Następnie zostały sformułowane trzy hipotezy robocze. Autorka umiejętnie skonkretyzowała założony proces badawczy poprzez sformułowanie zadań badawczych, których rezultaty przedstawiono w kolejnych rozdziałach.

Kolejne podrozdziały rozdziału metodologicznego opisują zastosowane metody i techniki badawcze. Na szczególnie pozytywną ocenę zasługuje przyjęty przez Autorkę schemat procesu badawczego, który zrealizowała i bardzo czytelnie przedstawiła w dysertacji dzieląc go na trzy etapy. Etap pierwszy (wstępny) – konceptualizacja badań, Etap drugi – realizacja badań i Etap trzeci – finalizacja badań, które w bardzo przejrzysty sposób zostały opisane i zobrazowane graficznie. Treść głównego i szczegółowych problemów badawczych oraz cele przyjęte do osiągnięcia, zdeterminowały Autorkę do wykorzystania (zastosowania) teoretycznych i empirycznych metod badawczych. Z metod teoretycznych w procesie badawczym Autorka wykorzystwała: analizę dokumentów, syntezę, porównanie, wnioskowanie indukcyjne i dedukcyjne oraz uogólnienie. Z metod praktycznych wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego realizowaną metodą ankietowania oraz wywiadu eksperckiego. Dobór metod badawczych należy ocenić pozytywnie, są one typowe dla nauk społecznych. W dalszych podrozdziałach został dokonana systematyzacja pojęć związanych z systemem

doboru kandydatów (instrumentarium pojęciowe). Tutaj po raz pierwszy pojawiło się pojęcie związane z bezpieczeństwem lotów takie jak czynnik ludzki i wiele innych. Ten fragment dysertacji usprawiedliwia brak spisu skrótów. Końcowy etap rozdziału stanowi charakterystyka grup badawczych oraz opis badań empirycznych.

Podsumowując tą część recenzji należy stwierdzić, że metodologia badań własnych została opracowana na wysokim poziomie merytorycznym co znalazło potwierdzenie w ich przebiegu i w rezultacie końcowym, których wynikiem jest recenzowana dysertacja. Kolejne rozdziały rozprawy są logicznie ze sobą powiązane. W ujęciu ogólnym recenzowana rozprawa ulokowana jest w dziedzinie nauk społecznych, natomiast w węższym ujęciu trudno mi ją zakwalifikować do nauk o bezpieczeństwie..

IV. OCENA REDAKCJI DEYSERTACJI

Strukturę rozprawy należy uznać za w pełni poprawną. Praca zawiera cztery rozdziały merytorycznie, szkoda, że nie zostały one zakończone konkluzjami, rozdział metodologiczny (pierwszy), wstęp i zakończenie. Ponadto, Autorka zamieściła bibliografią, w której zostały ujęte akty prawne, monografie i prace zbiorowe oraz artykuły naukowe i inne dokumenty. W strukturze rozprawy znajduje się również spis, tabel, rysunków i wykresów oraz 13 załączników.

Struktura rozdziałów jest dość klarowna i przejrzysta, zachowująca proporcje prezentowanych treści oraz wynika z przyjętej metodologii badań. Dysertacja jest obszerna bo liczy aż 264 stron (w tym 207 stron treści merytorycznych). Niestety Autorka nie dokonała numeracji bibliografii. Stosunkowo mały udział w literaturze pozycji obcojęzycznych (10). Wykaz aktów prawnych i innych dokumentów został ustawiony alfabetycznie bez zachowania hierarchii dokumentów. Nie dokonano również rozdziału pomiędzy cytowane monografie a artykuły naukowe co utrudnia czytelnikowi poruszanie się w spisie literatury. Przy wykazie źródeł internetowych brak jest daty dostępu, chociaż w przypisach dolnych autorka je podała. Stwierdzam, że w kontekście podjętej w dysertacji problematyki, bibliografia ściśle odnosi się do tematu i treści rozprawy. W dysertacji, wydaje się, że brakuje wykazu skrótów, który przy tak bogatym nazewnictwie fachowym z pewnością byłby pomocny. Doktorantce nie udało się uniknąć pewnych błędów językowych, które przede wszystkim polegają na użyciu pewnych kolokwializmów, których należy unikać w pracy naukowej (np. *przy użyciu kontrolerów ruchu lub innych urządzeń wejściowych* – str. 182, *przenieść się z prawego na lewy fotel* – str.160 itp.). jak również bardzo nielicznych błędów redakcyjnych np. str. 66, 189.

Wykazane powyżej niedociągnięcia w żaden sposób nie wpływają negatywnie na ocenę, na jaką z pewnością zasługuje struktura i strona redakcyjna rozprawy.

V. OCENA MERYTORYCZNA ROZPRAWY

Na ocenę merytoryczną rozprawy, duży wpływ ma zawarty w niej kontekst przedstawionych wniosków z zestawieniem przedstawionych w niej treści, które są mocno osadzone w realiach szkoleniowych. W zestawieniu wiedzy Doktorantki i wyników uzyskanych badań, osiągamy przekonanie, iż wysunięte wnioski i propozycje są godne uwagi. Doktorantka sukcesywnie realizuje założony proces badawczy odpowiadając na postawione sobie problemy, weryfikując przyjęte hipotezy i w rezultacie, osiąga cel badań. Wątpliwości pozostawia natomiast samo sformułowanie celu badań, który trudno zakwalifikować do dyscypliny nauk o bezpieczeństwie. *Wskazanie kierunków doskonalenia szkolenia sprawdzającego predyspozycje lotnicze, które przyczynią się do poprawy efektywności oraz obniżą koszty szkolenia kandydatów na pilotów wojskowych i operatorów BSP w Lotniczej Akademii Wojskowej* oraz główny problem badawczy, który brzmi *Jak powinien kształtować się optymalny pod względem efektywnościowo-kosztowym system szkolenia sprawdzającego dla kandydatów na pilotów wojskowych i operatorów BSP w Lotniczej Akademii Wojskowej?* można zakwalifikować do dziedziny nauk społecznych ale już raczej do dyscypliny ekonomia i finanse a nie nauk o bezpieczeństwie. Z treści rozprawy wynika, chociaż założenia metodologiczne nie mówią o tym, że doktorantka dostrzega problem wpływu szkolenia sprawdzającego na bezpieczeństwo lotów co w kontekście osadzenia badań w środowisku wojskowym w minimalnym stopniu można uznać za wypełnienie warunku aby tematykę badań zaliczyć do dyscypliny nauk o bezpieczeństwie.

Zasadnicze etapy badań zostały przedstawione w pięciu rozdziałach. Szkoda, że Doktorantka nie dokonała podsumowania procesu badawczego w kontekście założeń metodologicznych, etapowo po każdym rozdziale odnosząc się do założeń metodologicznych. Zrobiła to natomiast w zakończeniu odnosząc się do wytyczonego sobie celu badań, postawionych problemów badawczych i przyjętych założeń (hipotez).

W rozdziale pierwszym ujęto podstawy metodologiczne prowadzonych badań. Zarysowana została w nim sytuacja problemowa, wskazano przedmiot i cel pracy, przedstawiono problemy badawcze, hipotezy oraz metody, techniki i narzędzia badawcze. Ponadto, zdefiniowano aparat pojęciowy, obejmujący podstawowe terminy związane ze szkoleniem sprawdzającym oraz sposób ich interpretacji, a także dobór i charakterystykę próby badawczej. Rozdział ten został omówiony w punkcie III. Wyjaśnienia w trakcie

kolokwium wymagają niektóre stwierdzenia doktorantki, które są wewnątrznie sprzeczne np. str.14 – *„Pozyskiwanie pracowników do instytucji związanych z obronnością i bezpieczeństwem państwa nie różni się niczym od podobnych procesów zachodzących w firmach komercyjnych”* po czym w kolejnym zdaniu twierdzi, że *„Należy dostrzec równocześnie, iż z uwagi na wysokie wymagania psychofizyczne, dobór kandydatów do zadań lotniczych jest zadaniem niezwykle skomplikowanym.”* Polemizować również można z przedstawionymi na tej samej stronie oraz kolejnej, predyspozycjami kandydatów na pilotów oraz operatorów BSP bez wskazania różnic wynikających z klasyfikacji BSP. Należy jednocześnie zaznaczyć, że w tym fragmencie dysertacji doktorantka w sposób bezpośredni odnosi się do bezpieczeństwa lotów, niestety nie rozwijając swojej myśli. Wyjaśnienia również wymaga twierdzenie doktorantki, że *„... źle funkcjonujący system (chyba chodzi o system selekcji) przyczynia się do dużej wykruszalności kandydatów w trakcie szkolenia lotniczego oraz powoduje często zbyt późne podejmowanie decyzji dotyczącej zaprzestania szkolenia lotniczego w stosunku do kandydatów zbyt wolno przyswajających wiedzę i umiejętności lotnicze.* Ponadto po sformułowaniu hipotezy roboczej doktorantka stwierdza, iż *„Zmniejszeniu kosztów szkolenia sprawdzającego, a jednocześnie zwiększeniu jego efektywności, może posłużyć również zmiana organizacji szkolenia i realizacja szkolenia sprawdzającego dopiero po przeprowadzonych egzaminach wstępnych do LAW.”* Proszę o wyjaśnienie tej kwestii w trakcie kolokwium.

W rozdziale drugim przedstawiono krótką charakterystykę procesu rekrutacji i selekcji do zawodu pilota wojskowego. Omówienie rozpoczęto od przedstawienia historycznych uwarunkowań i rozwiązań stosowanych w procesie naboru – za pośrednictwem Przynależenia Wojskowo-Lotniczego oraz Lotniczego Przynależenia Wojskowego, w latach późniejszych. Następnie omówiono przebieg procesu rekrutacji i selekcji, jaki obowiązuje współcześnie w LAW. Dokonano analiz związanych z wykruszalnością kandydatów, celem odniesienia wyników do efektywności szkolenia sprawdzającego. Na koniec zaakcentowano rolę Ogólnokształcącego Liceum Lotniczego w przebiegu procesu naboru podchorążych LAW. Dane dotyczące wykruszalności studentów w mojej ocenie niestety nie są w pełni wiarygodne i nie w pełni oddają badania związane z efektywnością szkolenia. W przedstawionych danych nie została uwzględniona (np. Tab. 10) zmiana specjalności szkoleniowej w trakcie studiów jak również uzupełnienie powstałych wakatów szkoleniowych o podchorążych przyjętych na kierunki naziemne jak również studentami cywilnymi, co wypacza końcowy wynik.

W rozdziale trzecim przybliżono problematykę kryteriów doboru do zawodu pilota i pilota-operatora BSP. Mając na uwadze, że głównym zadaniem szkolenia sprawdzającego jest konieczność oceny predyspozycji psychofizycznych kandydatów, w tej części rozprawy poświęcono uwagę analizie poszczególnych obszarów funkcjonowania kandydatów oraz zasadności ich pomiaru w aspekcie warunków przyszłej służby lotniczej. Omówiono aspekt intelektualny, sprawność psychofizyczną, motywację, osobowość i zdolności lotnicze jako kluczowe w procesie prognozowania postępów w edukacji lotniczej u przyszłych kandydatów. Ponadto, przedstawiono informacje dotyczące opinii podchorążych o kompetencjach, jakie powinny być sprawdzane w ramach szkolenia sprawdzającego. Omówiono wyniki ankiety. Dało to doktorantce możliwość poszukiwania kierunków umożliwiających rozszerzenie merytoryczno-techniczne prowadzonych szkoleń sprawdzających. Rozdział należy ocenić pozytywnie stanowi on podstawę do osiągnięcia przyjętych założeń metodycznych.

W rozdziale czwartym analizie poddano zakres organizacyjno-kosztowy szkolenia sprawdzającego predyspozycje lotnicze kandydatów. Wyjaśniono rolę i zakres działania systemu „Selekcja”, a także zakres zadań realizowanych na symulatorze „Selekcjoner”. Omówione zostały dalsze elementy ankiety, Na koniec poddano analizie koszty ponoszone w ramach szkolenia sprawdzającego oraz odnoszące się do utrzymania floty Akademickiego Centrum Szkolenia Lotniczego i symulatorów wykorzystywanych w szkoleniu lotniczym. Takie ujęcie pozwala na dokonanie porównań w zakresie obciążenia budżetowego związanego z realizacją szkolenia sprawdzającego w LAW. Tak jak wynika z wcześniejszych tez recenzji, pomimo poprawnego przeprowadzenia procesu badawczego rozdział trudno traktować jako wnoszący wkład w dyscyplinę nauk o bezpieczeństwie,

Rozdział piąty, *Kierunki doskonalenia szkolenia sprawdzającego w Lotniczej Akademii Wojskowej* wydawać by się mogło, wnosząc z tytułu rozdziału i tytułów podrozdziałów, że jest to główny rozdział, podsumowujący proces badawczy. Doktorantka na wstępie postuluje pięć kierunków doskonalenia tego szkolenia i nawet piąty punkt odnosi się bezpośrednio do zagadnień związanych z bezpieczeństwem, które wg doktorantki jest:

„...najważniejsze w lotnictwie, a szkolenie sprawdzające powinno odzwierciedlać tę wartość.”

Szkoda tylko, że te twierdzenia nie wynikają bezpośrednio z wcześniej przedstawionych badań a doktorantka na podstawie analizy niektórych pytań ankietowych i wywiadów z ekspertami stara się udowodnić wcześniej przedstawione twierdzenia. Niestety cytowane przez doktorantkę w pierwszym podrozdziale odpowiedzi ankietowe w żaden

sposób nie korelują z wcześniej przedstawionymi tezami. Doktorantka nawiązuje jednak do szkolenia symulatorowego w ogólnym rozumieniu, które realizowane jest w całym życiu zawodowym pilota i udowadnia konieczność tego rodzaju szkolenia i kierunki doskonalenia symulatorów. Przedstawia również ich klasyfikację oraz wymagania. Problem istotny lecz nie bezpośrednio powiązany z głównym tematem pracy i ewentualnie powinien się znaleźć w innym miejscu dysertacji – nie w rozdziale podsumowującym.

Podobna sytuacja dotyczy kolejnego podrozdziału 5.2, który dotyczy z kolei kierunkom doskonalenia szkolenia sprawdzającego predyspozycje lotnicze kandydatów na operatorów BSP. Ten podrozdział również zawiera wstęp teoretyczny a w dalszej części oparty jest na wynikach pochodzących z wywiadów eksperckich. Zbędny w tej części dysertacji wydaje się opis możliwości programu DroneRadar czy szkolenia CRM. Ostatni podrozdział dotyczy analizy kosztów szkolenia sprawdzającego, który jest częściowo powtórzeniem wcześniej zawartych w dysertacji treści. Zastanawiającym jest wniosek doktorantki dotyczący szerszego i bardziej sprawnego wykorzystania mediów społecznościowych, co raczej trudno zaliczyć do tematu rozprawy, zwłaszcza, że nie było to tematem wcześniejszych badań. Inne opinie ekspertów często pozostają w sprzeczności z sobą i brak jest stanowiska, wniosków doktorantki co do ich oceny.

W **zakończeniu** dokonano podsumowania omawianych zagadnień, przedstawiono wnioski związane z odpowiedziami na postawione problemy badawcze i zaproponowane hipotezy. Doktorantka twierdzi, że pozytywnie zweryfikowała wszystkie hipotezy i odpowiedziała na pytania badawcze. Ale czy na pewno? Prosiłbym o wskazanie w trakcie obrony gdzie w rozprawie znajduje się potwierdzenie zawartej w hipotezie roboczej tezy że *Jedynie dogłębna zmiana systemu szkolenia sprawdzającego umożliwi dobór najlepszych kandydatów na pilotów i operatorów BSP?* Rozprawę dopełnia bibliografia oraz załączniki, w których zamieszczono między innymi protokoły wywiadów z ekspertami. Spostrzeżenia, jakimi dzieli się autorka pracy w obszarze szkolenia sprawdzającego, powstałe w wyniku analizy literatury, prowadzenia badań i wywiadów, mogą stać się źródłem dyskusji na temat zmian organizacyjnych, merytorycznych i kosztowych związanych ze szkoleniem sprawdzającym. Równocześnie, mogą być podstawą dyskursu naukowego w obszarze poprawy narzędzi selekcyjnych i poszukiwania nowych rozwiązań, korzystając z zaawansowanego rozwoju technologicznego XXI wieku. Szkoda, że doktorantka nie podjęła próby wykazania, że doskonalenie procesy szkolenia sprawdzającego, może poprawić efektywność i kosztochłonność ale przede wszystkim ograniczyć w przyszłości liczbę

wypadków i incydentów lotniczych, a tym samym przyczynić się do podniesienia bezpieczeństwa lotów.

VI. OCENA KWALIFIKACYJNA I WNIOSEK KOŃCOWY

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska Pani mgr Izabeli Goździckiej stanowi zwieńczenie dotychczasowego dość skromnego dorobku naukowego i doświadczenia zawodowego Doktorantki. Zawarte w niej wyniki, przeprowadzonego procesu badawczego, świadczą o umiejętności samodzielnego prowadzenia badań naukowych oraz wnioskowania na poziomie dostatecznym. Doktorantka wykazała się umiejętnością posługiwania się metodami badawczymi, jednak bardzo trudno jest ocenić jej wiedzę z zakresu dyscypliny nauki o bezpieczeństwie.

Mając na uwadze powyższe rozważania, stwierdzam, iż rozprawa Pani mgr Izabeli Goździckiej pt. SZKOLENIE SPRAWDZAJĄCE KANDYDATÓW NA PILOTÓW WOJSKOWYCH W LOTNICZEJ AKADEMII WOJSKOWEJ spełnia w stopniu minimalnym wymagania określone w art. 13 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki z późniejszymi zmianami.

Wnioskuje o dopuszczenie Pani mgr Izabeli Goździckiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Egz. nr ...